

**СТАТИИ И СТУДИИ/  
ARTICLES AND STUDIES**

**ПРОФ. Д-Р МАРИЯ ИВАНОВА В НЕОБЯТНОТО ПОЛЕ НА  
ЕТНОЛОЖКАТА НАУКА**

**Илияна Ганчева**

**PROF. MARIA IVANOVA, PHD IN THE VAST FIELD OF  
ETHNOLOGY**

**Iliyana Gancheva**

***Abstract***

*The article follows a path of life and professional development of Professor Maria Ivanova, whose 60<sup>th</sup> anniversary we celebrate. Presented are all aspects of her professional development as an ethnologist – as a scholar, field worker, lecturer, scientific adviser of bachelor, master and PhD students, as well as main aspects of her research interests – namely traditional socio-normative culture.*

***Key words:*** *Professor Maria Ivanova, Ethnology, kinship, socio-normative culture, University of Veliko Turnovo, students*

Развитието на науката е неразривно свързано с усилията и постиженията на поколения изследователи. Достоен пример за учен, допринесъл за развитието на българската етнология, е Мария Иванова, чийто юбилей чествахме през 2014 г. Ако трябва с едно изречение да се опише творческият портрет на Мария Иванова, то би звучало така – дългогодишен и уважаван преподавател във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий”, прецизен изследовател и теренист, автор на многобройни етнологички разработки.

Мария Иванова Иванова е родена на 29.07.1954 г. в гр. Айтос. Завършва средно образование през 1972 г. в Руската езикова гимназия „Васил Левски”, гр. Бургас. През 1973 г. е приета като редовна студентка във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”, където до 1977 г. изучава История като първа специалност и Руска филология като втора. През тези години е и първият ѝ досег до проблемите на народната култура и етнографската книжнина. По това време българска етнография изучават всички студенти на Историческия факултет на Великотърновския университет. От самото начало лекционните курсове се водят от доц. д-р Николай Колев. И до днес М. Иванова ясно си спомня първия семестриален изпит по българска етнография като студентка по история: *„Това беше в началото на далечната 1974 г., когато всички първокурсници-историци бяха запленили от етнографията, от старата история или от археологията. За мен най-интересна беше етнографията, защото много от културните явления, които изучавахме, все още бяха част от нашия живот, а ние – непосредствени участници в тях. На изпита изтеглих въпрос за традиционното скотовъдство, където най-голямо внимание е отделено на българското овцевъдство. Зарадвах се, защото лятото прекарвах при дядо и баба на село, които отглеждаха много овце и ме бяха научили на доста неща. Започнах отговора на въпроса, доц. Колев явно усети, че го знам много добре и започна да ме пита за най-малките подробности около отглеждането на овцете. Така се получи един дълъг диалог за традиционното българско овцевъдство, който приключи с покана за участие в кръжока по етнография и с предложение за разработване на дипломна работа.”*<sup>1</sup>.

В периода 1979–1981 г. Мария Иванова работи като библиотекар към АИМ при БАН – филиал В. Търново. На 02.02.1981 г. постъпва на работа във ВТУ като специалист-историк в катедра „Стара и средновековна история” с ръководител проф. д.и.н. Йордан Андреев. Тогава катедрата включва в състава си и колегиума по етнография, представен по това време само от доц. Николай Колев. Същият ден в Университета се чества 70-годишнината от рождението на Александър Бурмов и първото мероприятие, на което М. Иванова присъства, е събранието за годишнината му. Тя остава като специалистка до 1986 г., когато е приета за редовен асистент по етнография.

Годините 1985 и 1986 Мария Иванова окачествява като повратни и определящи по-нататъшната ѝ професионална съдба, както и изследователското поле на нейните етнографски дирения. По покана на доц. Колев, през пролетта на 1986 г., М. Иванова участва в конкурс за щатно място като асистент по етнография във ВТУ и го спечелва измежду шест кандидати. Няколко месеца по-рано – през есента на 1985 г., в рамките на няколко дни тя изгубва баща си и чичо си, а следата от смъртта им бележи завинаги нейните изследователски интереси, посветени на родството. Информация за тази житейска участ черпим от биографичната книга, посветена на бащиният ѝ род „Хора със златни сърца и напукани от работа ръце” (Бургас, 2012). Там тя споделя: *На времето, когато се обяви щатно място за етнолог в Университета, татко и чичо току-що бяха починали<sup>2</sup>. Мъката по тях ме разтърсваше, но въпреки това си подадох документите за участие в конкурса. През цялото време мислех не толкова за резултата от конкурса, колкото за това, че трябва да напиша нещо много хубаво за братските отношения между татко и чичо – за тяхната всеотдайност дори и в смъртта. Затова след конкурса без колебание избрах научна тема в областта на традиционната родствена система. Защитих дисертация за кръвното родство у българите, написах книга за родството по сватовство, публикувах още редица студии и статии, посветени на родствените отношения и на роднинската терминология. Колко са стойностни моите научни дирения, други ще кажат, но за мен най-важен остава примерът на моите роднини, съдържащ всички нюанси на родствените отношения – истински и проверени в действителността<sup>3</sup>.*

Така личната съдба и фамилната история на Мария Иванова, повлияват родството да се превърне в обект на нейните най-ранни изследователски интереси. В своето по-нататъшно изследователско дело, тя продължително и успешно се занимава с тази сложна тематика и надгражда своите изследователски дирения върху родствените институти.

Като теренист М. Иванова започва своята проучвателска дейност още с постъпването си като асистент, когато през лятото на 1986 г. се провежда теренна експедиция в община Чипровци, Монтанско, под ръководството на доц. Н. Колев: *“Пазя много скъпи*

спомени от тази първа експедиция. Ръководител беше доц. Н. Колев, а членове – В. Мутафов и Сн. Попова от РИМ – В. Търново, А. Каменова от РИМ – Монтана, С. Христова от ИМ – Берковица и студенти от кръжока по етнография. По цял ден обикаляхме селата в търсене на етнографски сведения, а вечер се събирахме, за да обсъдим свършената работа през деня. След това вечеряхме, като трапезата обикновено се приготвяше от доц. Колев. От него съм научила много тайни за приготвянето на вкусни традиционни ястия, но по-важното е, че той ме посвети в двете „златни етнографски правила” – на експедиция се тръгва с пълен багажник на колата и не се разказва за това какво се яде и пие в свободното време. Тъй като проучвахме няколко години подред Монтанския край, всички участници в екипа спазвахме „правилата” на доц. Колев, а под негово влияние успяхме да се превърнем и в приятели за цял живот. Бяха незабравими години”<sup>4</sup>.

През 1998 г. М. Иванова защитава успешно докторска дисертация пред специализирания съвет по „Нова и най-нова история”, гр. София, на тема „Традиционната родова структура у българите (по етнографски материали от втората половина на XIX и началото на XX в.)”, с научен консултант проф. д.и.н. Цветана Георгиева. През 2005 г. последва и нейната хабилизация, като същият съвет, със санкцията на ВАК, ѝ присъжда диплома за доцент по етнология на 14.01. 2005 г.

Преминавайки от биографичния към научноизследователският портрет на юбиларката, смятам за нужно на първо място да отбележа, че през 2003 г. в Университетското издателство на ВТУ излиза монографията ѝ „Родство по сватовство у българите”. Това е първото монографично изследване, посветено на родството по сватовство, което се отличава с висок професионализъм, строга научна прецизност, богат емпиричен материал или, както го определя Еля Цанева в своята рецензия: *Това е първият етнологически труд в съвременната ни книжнина, който дава насока и пример за формирането по материали на сватовските отношения, на идея за теория на некръвнородствените връзки у българите през традиционния период, което прави неговите достойнства и качества безспорни*<sup>5</sup>. Основната цел на монографията се съдържа в цялостното проучване на българското родство по сватовство от края

на XIX до края на XX в., обхващащо цялата етническа територия на българите. Авторката разкрива двете свършено различни страни, с които родството по сватовство впечатлява, регулирани от народното обичайно право: обредната, която бележи неговата поява, представена от народната сватба, и всекидневната, която придружава обикновения живот на българите, включваща цялата верига от родствени взаимоотношения между роднините от мъжка и женска страна.

Научните интереси на М. Иванова обхващат не само родственическите институти, а и цялата социалнонормативна култура на българите – семейни отношения, родствени институти, роднинска терминология, обичайно право, както и основните социални форми на организация. Резултат от нейните дългогодишни и трайни занимания в тази област са многобройните студии и статии, посветени на всички дялове от социалнонормативната култура<sup>6</sup>.

Друга централна област, която се откроява в научноизследователската работа на юбилярката е Етнологията на балканските народи. Плод на дългогодишната ѝ преподавателска и проучвателска дейност в тази сфера е излезлият от печат тази година учебник „Традиционна култура на балканските народи“ (Велико Търново, 2014). Учебникът представлява едно цялостно и задълбочено изследване на традиционната материална, духовна и социалнонормативна култура на балканските народи, един ценен влог в сферата на етнологичната учебна книжнина, базиран на богат етнографски материал.

Логично (не на последно място), научната дейност на Мария Иванова проследява проблемите на университетското образование по българска етнология, както и постиженията в тази област. С участието си в национални форуми и публикации по темата Мария Иванова вече е признат автор в тази неработвана област.

Важен дял в нейната професионална биография представляват участията ѝ в редакторска дейност и научно съставителство на голям брой сборници и периодични издания, излезли от печат във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“<sup>7</sup>. Част от тях са резултати на ръководени от нея научноизследователски проекти.

Показателен шрих в творческата дейност на етнолога Мария Иванова е работата ѝ със студентите и докторантите – като преподавател и научен ръководител. Както бе споменато, дисциплината Бъл-

гарска етнография изучават всички студенти на Историческия факултет на ВТУ. През 2001 г. е създадена специалността Етнология (бакалавърска и магистърска степен). Изключителната заслуга за нейното създаване имат доц. Николай Колев, доц. Мария Иванова от ВТУ и доц. Маргарита Василева, доц. Люба Макавеева от ИЕФЕМ при БАН. Лекционните курсове, които поема Мария Иванова още със създаването на специалността, са: Методи на етнологичните проучвания и документация; Балканска етнология и Традиционни народни институции. Не мога да не отбележа великолепните ѝ качества като администратор при оформянето на цялата документация около създаването, просъществуването и акредитирането на специалността вече 13 години, трудоемка задача, която през годините лежеше изцяло на нейните плещи.

Образът на преподавателя проф. Мария Иванова ще остане непълнен, ако не се разгледа и в контекста на научното ѝ ръководство на дипломанти<sup>8</sup> и докторанти. Първата дипломантка, под ръководството на М. Иванова, защитава дипломна работа през 2002 г.<sup>9</sup>. Оттогава до днес дипломантите на юбилярката наброяват вече над 70 от бакалавърските и магистърски програми, в които тя преподава. Мария Иванова е научен ръководител и на двама успешно защитили докторанти – Здравко Здравков през 2009 г. с тема на дисертационния труд „Семейно-родствени връзки у циганите в България” и Павлин Чаушев през 2012 г., който защитава дисертация на тема „Метални накити и украшения от Северна България (от втората половина на XIX до първата половина на XX век)”.

Като преподавател във Великотърновския университет, Мария Иванова участва в международната дейност на Университета в качеството си на координатор по програма „Еразъм” с Университета в Лодз, Полша. Освен това, в периода 1991–2006 г., тя специализира в няколко чуждестранни университети и институти – Държавен университет – гр. Харков, Украйна; Национална школа по история и антропология на Мексико – гр. Мексико, Мексико; Университета “Пол Валери” – гр. Монпелие, Франция; Етнографския институт към САНУ – гр. Белград, Сърбия; Държавния университет – гр. Белград, Сърбия; Тверския държавен университет – гр. Твер, Русия.

Завършвам творческия портрет на Мария Иванова с някои от характерните черти на нейната личност. Последователна във възгледите си, обективна, целенасочена и вярна на принципите си,

сдържана и справедлива, безспорно тя остава учен, преподавател и теренист за пример на поколенията студенти-етнолози.

Тук ще си позволя да изкажа личното си отношение. Аз бях от вторият випуск студенти, завършили специалност Етнология във ВТУ (2002–2006). Проф. Мария Иванова бе преподавателят, който „отключи“ в мен любовта към народната култура, тя бе научният ръководител, който ме учеше през всичките тези години да пиша на езика на науката. Сега, в началото на моя път като преподавател и изследовател, тя е колегата и приятелят, който ми дава куража, спокойствието и подкрепата, за да се справя с предизвикателствата на новото поприще.

Въпреки скромното ми, едва дванадесетгодишно общуване с доц. д-р Мария Иванова, то ме превърна в своеобразен и изчерпателен неин летописец и биограф, тъй като имах честта и удоволствието да я опозная като мой преподавател, научен ръководител, колега, като изследовател и учен, и не на последно място като приятел! Така се и опитах да я представя!

Целият колегиум от сърце Ви желаем здраве, сила, мъдрост, творческа енергичност и лично щастие още дълги години, професор Иванова, за да продължите с вяра и устрем творческото си дело.

**ЧЕСТИТ ЮБИЛЕЙ И НА МНОГАЯ ЛЕТА!**

## **БИБЛИОГРАФИЯ НА НАУЧНИТЕ ТРУДОВЕ НА ПРОФ. Д-Р МАРИЯ ИВАНОВА ИВАНОВА**

### **1987**

Асимилаторската политика на османските завоеватели във Великотърновския край. С., 1987 (в съавторство с проф. д.и.н. Й. Андреев и доц. д-р Ив. Лазаров).

Приносът на Александър Бурмов в изучаването на българския фолклор. – В: Сборник с материали от Юбилейна научна сесия по случай 75-годишнината от рождението на чл.-кор. Александър Бурмов. В. Търново, 1987, с. 5–17.

### **1988**

Социална структура на семейството и рода в Странджанския край през първата половина на ХХ в. – по програма за научни изследвания “Странджа-Сакар”, к.т.ш 15509 за периода 1985–1988 г.

Народно обичайно право у тронките. – по програма за научни изследвания “Странджа-Сакар”, к.т.ш 15509 за периода 1985–1988 г.

### **1989**

Роднински названия у българите в Северозападна България от кр. на XIX и първата половина на XX век – В: Пролетни колоквиуми с възпитаници на ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий”, 1989, кн. 15, с.29.

Социално-нормативна култура на населението от Криводолския край (от края на XIX до средата на XX в.). – по договор между НИС на ВТУ “Св. св. Кирил и Методий” и Общински съвет на гр. Криводол от 10.01.1989 г.

### **1991**

Семейство и семейно-родствени отношения в Северозападна България от края на XIX до 40-те години на XX в. – В: Българска етнография, 1991, кн. 5, 15–23.

Патронимията и нейното изследване в българската етнографска наука. – Трудове на Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”. Т. 29, кн. 3, 1991. Велико Търново, 1994, с. 143–165.

### **1992**

Възникване и развитие на патронимията като форма на традиционна социална организация. – В: България, Балканите и Европа. Сб. в чест на проф. д-р Симеон Дамянов. Велико Търново, 1992, с. 320–328.

### **1994**

Патронимията и нейното изследване в българската етнографска наука. – В: Трудове на ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”. Т. 29, кн. 3, 1991. Велико Търново, 1994, с. 143–165.

### **1996**

Понятието “патронимия” в етнографията (историографско-теоретични проблеми). – В: Етнографски проблеми на народната култура. Т. IV. С., 1996, с. 92–111.



Патронимичното название на балканското село и неговото значение за социалното му устройство. – В: Народна култура на балканджиите. Т. I. Габрово, 1996, с. 5–11.

### **1998**

Екзогамно-родов кръг у българите. 1. Отчитане на родството по права линия. – В: Българска етнология, 1998, кн. 3–4, с. 5–20.

Традиционната родова структура у българите (по етнографски материали от втората половина на XIX и началото на XX в.). Автореферат. С., 1998, 24 с.

Роднинска терминология от Свиленградско – В: Архив за поселищни проучвания, 1998, кн. 3-4, с. 105–110.

### **1999**

Екзогамно-родов кръг у българите. 2. Отчитане на родството по сребрена линия. – В: Българска етнология, 1999, кн. 1–2, с. 130–140.

### **2000**

Кодовата система на Ю. И. Левин и нейните възможности при запис на българските родствени отношения. – В: Епохи, 2000, кн. 2, с. 111–118.

Доцент Николай Колев и неговата преподавателска дейност по Етнография – В: Етнологията на границата на два века. Изследвания и материали, посветени на 60-годишния юбилей на доц. д-р Николай Колев. В. Търново, 2000, с. 23–28.

Заклучване с вериги – средство за лекуване от Северозападна България. – В: Етнологията на границата на два века. Изследвания и материали, посветени на 60-годишния юбилей на доц. д-р Николай Колев. В. Търново, 2000, с. 605–611.

Сватбените обичаи и обреди на алмалийци. – Архив за поселищни проучвания, 2000, кн. 1–2, с. 49–57.

### **2001**

“Жената синор няма” – В: Българска етнология, 2001, кн. 3, с. 49–65.

## 2002

Роднински названия от Силистренско. – В: Добруджа, 2002, кн. 20, с. 233–241.

Традиционни родови институти и роднинска терминология. – В: Сакар. Етнографско, фолклорно и езиково изследване. С., 2002, с. 372–393.

## 2003

Родството по сватовство у българите. Велико Търново, 2003. Университетско издателство “Св. св. Кирил и Методий”, 283 с. (монография)

Борислав Примов – изследовател в областта на българската етнография. – В: Епохи, кн. 1–2, 2003, с. 27–31.

## 2004

Иван Лазаров. Меч и сабя. Оръжия на ранните номади (V–VII в.). Издателство “Ровита”, В. Търново, 2003, 128 с. – В: Българска етнология, 2004, кн. 3, с. 92. (рецензия)

## 2005

Следсватбени обредни гостувания у българите. – В: Българистични проучвания. Т. X, 2005, с. 114–120.

Приносът на великотърновските студенти в областта на етнографията. – В: Приносът на Историко-юридическия факултет за развитието на българската наука и образование. Юбилеен сборник на ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”. В. Търново, 2005, с. 262–265.

Представи и обичаи, свързани с очакването на смъртта у българите. – В: Рискът от смъртта на Балканите и в Европа. В. Търново, 2005, с. 55–59.

Резултати от една студентска етнологка експедиция в община Каварна (септември 2004 г.). – В: Българска етнология, 2005, кн. 3–4, с. 112–128.

## 2006

Празнично-обредна система на българите. – uni-vt.bg (дистанционно обучение), 112 с.

Р. Янгузин. За етнонима *башкорт*. – Епохи, кн. 3–4, 2006, с. 163–167 (превод от руски език).

## 2007

Балкански идентичности. - uni-vt.bg (дистанционно обучение), 61 с.

## 2008

Още веднъж за произхода на кумството у българите. – В: Балканите – език, история, култура. В. Търново, 2008, с. 252–264.

Приносът на проф. дин Иваничка Георгиева при изучаването на българската социално-нормативна култура (в съавт. с Л. Макавеева). – В: Света на човека. Т. I. С., 2008, XLV–XL.

## 2009

Обичайното семейно и наследствено право и законодателството на българската държава (1878–1944 г.). – В: 130 години модерна българска държавност. В. Търново, 2009, с. 240–253.

Ролята на географията при изучаването на етническите общности – В: България, българите и Европа – мит, история, съвремие, Т. III, В. Търново, 2009, с. 497–500.

## 2010

Ценно наследство за българската етнография. – В: Стефан Захариев. Юбилейно издание на РИМ – Пазарджик. 200 години от рождението на Ст. Захариев и 140 години от отпечатването на „Описание на Татар-пазарджишката кааза”. Пазарджик, 2010, с. 4.

Български православни поменални обичаи и обреди през Страстната неделя. – В: Конфесионално и мултиетнично съжителство на православни, католици и мюсюлмани в Северна България. В. Търново, 2010, с. 51–57.

За човека и колегата доц. д-р Николай Колев. – В: Мисия – преподавател по етнология. Сборник със спомени за живота и делото на доц. д-р Николай Колев, посветени на 70-годишния му юбилей). УИ „Св. св. Кирил и Методий”. В. Търново, 2010, с. 24–25.

## 2011

Призвание за цял живот: изследването на българските локални, регионални и общоетнични културни явления в научното творчество на доц. д-р Николай Колев. – В: От регионалното към националното. Юбилеен сборник в чест на доц. д-р Николай Колев и в памет на Рачо Илиев, 2011, с. 10–15.

Надежда Христова. Коего Бог е съчетал, човек да не разлъчва. Бракът в църковното право на България и католическа Европа (XII–XIV век). Издателство “ФАБЕР”, Велико Търново, 2009, 239 с. – В: Българска етнология, 2011, кн. 2. (рецензия), с. 144–146.

Мястото на етнологията в Историческия факултет на ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”. – Епохи, кн. 2, 2011, с. 28–33.

## 2012

Приносът на ЕИМ при БАН в развитието на образованието по етнология във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий” (в съавт. с Ил. Ганчева). – В: Етнологията в България (история, методи, проблеми). С., 2012, с. 173–177.

Традиционни особени погребения у българите. – Епохи, кн. 2, 2012, с. 218–229.

## 2013

Петковден в народния календар на българите – В: Ние в науката и науката в нас. В чест на 50-годишнината на проф. д-р Петко Ст. Петков. В.Търново, 2013, с. 579–583.

Традиционно кръвно родство и сватовство в системата на българските родствени отношения – В: Българска етнология, 2013, кн. 3, с. 319–333.

Анюта Каменова – Борин. На църква да идем, оброк да сторим. – В: Каменова-Борин, А. На църква да идем, оброк да сторим. Видин, 2013 (рецензия).

## 2014

Традиционна култура на Балканските народи, Велико Търново, Университетско издателство “Св. св. Кирил и Методий” (учебник), 2014.

Някои проблеми на университетското образование по българска етнология. – В: Етнология и антропология – преподаване и изследване. Т.VII на Ethnologia Academika на СУ “Св. Климент Охридски”.

### **Научно съставителство, редакторска дейност**

Сборник “Етнологията на границата на два века”. Изследвания и материали, посветени на 60-годишния юбилей на доц. д-р Николай Колев. В. Търново. Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, 2000, 614 с. (*научен редактор и съставител*).

Списание „Епохи”, 2000, кн. 2 (*научен редактор и съставител*).

Етнологията вчера, днес, утре. Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, В. Търново (съставител и научен редактор).

Рискът от смъртта на Балканите и в Европа. Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, В. Търново, 2005 (съставител).

Конфесионално и мултиетнично съжителство на православни, католици и мюсюлмани в Северна България. В. Търново, Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, 2010 (съставител).

Мисия – преподавател по етнология. Сборник със спомени за живота и делото на доц. д-р Николай Колев, посветени на 70-годишния му юбилей). Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, В. Търново, 2010 (съставител).

Списание „Епохи”, кн. 2, 2011. Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, В. Търново (съставител).

### ***Архивизирани теренни етнографски материали***

Традиционен народен транспорт на населението от Странджа планина. – по програма за научни изследвания “Странджа-Сакар”, к.т.ш 15509 за периода 1985–1988 г. – 23 стр.

Социално-нормативна култура на населението от община Полски Тръмбеш. – по договор между НИС на ВТУ “Св. св. Кирил и Методий” и Общински съвет на гр. Полски Тръмбеш от 19.02.1990 г. – 19 стр.

Семейни отношения и семейно право в Михайловградски окръг”. – ИМ-М, ЕНА, 18, а.е. 4.

Семейство и семейни отношения – община Вършец. – ИМ-М, ЕНА 20, а.е. 2.

Храна и хранене – община Лом. – ИМ-М, ЕНА 21, а.е. 3.

Традиционна храна и хранене – община Михайловград. – ИМ-М, ЕНА 22, а.е. 15.

## БЕЛЕЖКИ

<sup>1</sup> **Иванова, М.** За човека и колегата доц. д-р Николай Колев. – В: Мисия – преподавател по Етнология (Сборник със спомени за живота и делото на доц. д-р Николай Иванов Колев, посветени на 70-годишния му юбилей), Велико Търново, 2010, с. 45.

<sup>2</sup> Чичо ѝ Кольо умира на 22.09.1985 г., а тринадесет дни по-късно от мъка почива и баща ѝ Иван.

<sup>3</sup> **Иванова, Ст.** Хора със златни сърца и напукани от работа ръце. Бургас, 2012, с. 166.

<sup>4</sup> **Иванова, М.** Цит. съч., с. 46.

<sup>5</sup> **Цанева, Е.** Мария Иванова. Родство по сватовство у българите (рецензия) – В: Българска Етнология, 2005, № 2, с. 112.

<sup>6</sup> Виж приложената Библиография на научните трудове на проф. д-р Мария Иванова.

<sup>7</sup> Пак там.

<sup>8</sup> Защитените дипломни работи са подредени в архив, който се съхранява в катедра „Нова и най-нова история на България”. Всяка дипломна работа е заведена под определен номер, който включва заглавието на темата, трите имена на дипломанта и годината на защита.

<sup>9</sup> Дипломна работа № 440 “Социално-нормативна култура на капанците по етнографски материали от XX век”, Нина Димитрова Димитрова, 2002, спец. Балканистика

## ЛИТЕРАТУРА

**Иванова, М.** За човека и колегата доц. д-р Николай Колев. – В: Мисия – преподавател по Етнология (Сборник със спомени за живота и делото на доц. д-р Николай Иванов Колев, посветени на 70-годишния му юбилей), В. Търново, 2010.

**Иванова, Ст.** Хора със златни сърца и напукани от работа ръце. Бургас, 2012.

**Цанева, Е.** Мария Иванова. Родство по сватовство у българите (рецензия) – В: Българска Етнология, 2005, № 2.



*24.05.1988 г. Юбилейна среща на випуск 1973 г. – специалност История, по случай 25-тата годишнина на ВТУ*



*Със студенти в гр. Краков – Полша – август 1989 година*



*Със студенти от кръжока по етнография в Родопите – май 1990 г.*





*С колегите (от ляво надясно) Симона Христова, Снежина Попова и доц. д-р Николай Колев на теренно етнографско изследване в Северозападна България – юли 1990 г.*



*На р. Дунав с колегите (от ляво надясно) Снежина Попова, Анюта Каменова-Борин и Симона Христова – юли 1991 г.*



*04.06.1992 г. Спомен от специализацията в Мексико*



*14.08.1992 г. Спомен от специализацията в Мексико*



*Арбанаси, 1999г. Пред църквата „Рождество Христово” с проф. Иваничка Георгиева, доц. Красимир Стоилов, доц. Екатерина Керемидарска, д-р Наталия Стрезева и колеги-етнолози от гр. Одеса, Украйна*



*Със студентска група, гр. Львов, Украйна, 2000 г.*



*На теренно проучване във Франция – с доц. Николай Колев,  
проф. Жюслин Боне и докторанти на ВТУ, 2002 г.*



*С доц. Наталия Новикова от Тверският държавен университет,  
гр. Твер, Русия, юни 2006 г.*



*С информатори по време на лятната теренна практика с първия випуск на специалност Етнология, гр. Каварна, септември 2004 г.*



*17.05.2006 г. със студенти-етнолози в Ректората на ВТУ*



*По време на теренна практика със студенти-етнолози,  
гр. Котел, октомври 2008 г.*



*В Лисабон – по време на теренно етнографско изследване на  
българите, работещи в Португалия – 2010 г.*



***21.10.2011 г., Откриване на конференцията „Етнологията като наука – традиции и съвременност”, посветена на 10-годишнината от създаването на специалност Етнология във Великотърновския университет***



***22.10.2011 г. Пред Констанцалиевата къща, Арбанаси, с част от участниците в конференцията „Етнологията като наука – традиции и съвременност”***



*Със студентите-етнолози – випуск 2011 година*



*Със студенти и докторанти на АЕК „Етър“ – 2012 г.*





*03.11.2012 г., Македония, с катедра „Нова и най-нова история на България” при Исторически факултет на ВТУ*



*23.04.2013 г., Велико Търново, Пърформанс “Лазарки по никое време” с участието на студенти и докторанти по Етнология*